

ไตรภูมิพระร่วง: วิถีธรรม วิถีชีวิต

TRAIPHUM PHRARUANG: WAY OF LIFE

กัลยกร ทองโสม*

วันรับ 16 / ธันวาคม / 2563

ตรวจสอบ 17-20 / ธันวาคม / 2563

ตอบรับ 23 / ธันวาคม / 2563

บทคัดย่อ

ไตรภูมิพระร่วง เป็นวรรณกรรมที่เป็นสารัตถะและสาระธรรมอันเป็นต้นแบบแห่งวิถีชีวิต ประกอบไปด้วย ภูมิทั้ง 31 ภพ อันเป็นที่อาศัยของสัตว์ผู้ไปบังเกิด โดยอาศัยกฎแห่งกรรม และกฎแห่งไตรลักษณ์เป็นสภาวะขับเคลื่อนมนุษย์ผู้มีจิตใจความรู้สึกลึกซึ้ง ผกผันชีวิตของตนด้วยผลแห่งการกระทำของตนเองเป็นเครื่องตัดสิน แต่ยังมีผู้ปรารถนาความไม่หวั่นไหวซ้ายหรือขวา ดีหรือชั่ว ขาวหรือดำ เย็นหรือร้อน ด้วยการฝึกตนให้เข้าถึงวิถีชีวิตแห่งพระอริยเจ้าในโลกุตระภูมิ

คำสำคัญ: ไตรภูมิพระร่วง, วิถีธรรม, วิถีชีวิต

ABSTRACT

Trai Phum Phra Ruang is a literature which is a substance and Dharma that is a prototype of way of life. Based on the law of karma And the law of the Trinity is a state that drives the human being with a mind and a mind Inverse one's own life with the results of one's actions But there are still people who desire neither left or right, good or evil, white or black, cool or hot, by training them to access the way of life of the Noble Lord in the landscape.

Keyword: Traiphum Phraruang, Way of Life.

บทนำ

หนังสือไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณกรรมไทยมีพลังเหนือสังคมไทยมายาวนาน และเป็นวรรณกรรมที่ยังมีชีวิต เพราะทำให้สังคมไทยตระหนักถึงความมีอยู่จริงแห่งวิถีธรรมกลายมาเป็นวิถีชีวิต ที่ประชาชนคนไทยซึมซับรับมาปฏิบัติตามถึงสมัยปัจจุบันผ่านกาลเวลาในพุทธศักราช 2563 มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นคือโรคระบาดชื่อ “โควิด-19” หรือโคโรนาไวรัส สิ่งนี้ทำให้เกิดวิถีใหม่เป็นปกติหรือวิถีชีวิตใหม่ตามปกติ สังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ต่างก็ยอมรับว่า “วิถีธรรมและวิถีชีวิต” ผูกพันอยู่ในสาระธรรมแนวคิดและแนวปฏิบัติจากหนังสือไตรภูมิพระร่วง สาระธรรมได้แก่ กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ รวมเรียกว่าไตรภูมิพระร่วง แบ่งออกเป็น 31 ภูมิจากสามภูมิหลักที่กล่าวไว้แล้ว วรรณกรรมนี้รวบรวมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอธิบายให้ประชาชนเข้าใจและนำหลักธรรมไปประยุกต์ปฏิบัติ กระทั่งกลายเป็นวิถีชีวิตหรือจะเรียกให้ทันสมัยว่าวิถีชีวิตใหม่แบบปกติตามยุคนี้จนถึงเวลาปัจจุบัน เพียงแต่เหตุการณ์ในวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงเกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น เป็นช่วงระยะเวลาแห่งความสงบสุขอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร การค้าขายรุ่งเรืองมั่งคั่ง สังคมการเมืองมีความมั่นคง

เมื่อสาระธรรมปรากฏชัดเจน ส่วนสาระชีวิตมีอะไรต่างๆ มากมายที่ประชาชนถอดบทเรียนจากงานวรรณกรรมมาเป็นวิถีชีวิต ประการแรกประชาชนเข้าใจความแตกต่างของมนุษย์ที่อยู่ร่วมกันในสังคม มีทั้งคนดี คนไม่ดี คนบาปหยาบเข้าทารุณถึงขั้นแก้ไขปรับปรุงตัวไม่ได้ คนทั้งสามประเภทถูกจัดจำแนกไปอยู่หรือใช้ชีวิตที่แตกต่าง

กัน คนดีกับคนไม่ดีบางส่วนยังดำเนินชีวิตในสังคมได้เป็นปกติ แต่คนชั่วที่เรียกว่าคนปรับปรุงตนเองไม่ได้ก็จะถูกทางการลงโทษ เช่น จับกุมคุมขังเข้าคุกเข้าตาราง ตรึงโซ่ตรวนเครื่องพันธนาการแบบนักโทษโบราณ เป็นต้น ประการที่สองเห็นโทษหรือคุณจากกรรมคือการกระทำของตนเอง หากมีผู้ใดมาบันดาลสั่งให้เป็นไปเหนือการกระทำของตนเองไม่ ดังนั้นคนไทยจึงสำรวจตนเองเสมอทำให้มีสติสำนึกตลอดเวลาในการดำเนินชีวิต เพราะเกี่ยวข้องกับการกระทำทุกอย่าง เมื่อกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทสำคัญก็ทำให้คนเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันแบบเคารพกฎหมายบ้านเมือง ประเพณีดีงามและพยายามค้นคว้าสิ่งที่ดีกว่านำมาเข้ามาในชีวิตตนเองและมอบเป็นมรดกแก่สังคมส่วนรวมต่อไป ประการที่สามแสวงหาความสุขสงบหลุดพ้นจากโลกียวิสัยซึ่งต้องรับหน้าที่หรือผลการกระทำของตนเองอยู่เสมอ ส่วนความสงบสุขแบบไม่อิงอาศัยเน้นชีวิตของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา หลีกเลินเน้นปฏิบัติการเจริญสติเรียกว่าการทำสมาธิเนื่องๆ ความจริงทุกข์สหัสสสุขทางโลกจะปฏิบัติได้ในยุคนั้นถือว่าเป็นความดีและนิยมกระทำกันโดยทั่วไป

1. สาระธรรมสู่วิถีธรรมแบบชาวพุทธเถรวาท

จากหนังสืองานวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงยังมีสาระธรรมที่สามารถแจกแจงให้ละเอียดชัดเจนเพิ่มเติมได้อีก จึงมุ่งขยายความเพื่อความเข้าใจง่ายเวลาอ่านวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วง (Phradhammapidok (P.a. Payutto), (2000: 3) ภูมิที่หนึ่งคือ “กามาวจรภูมิ” ยังแบ่งออกอย่างละเอียดเป็น 11 ภูมิ จากอบายภูมิ 4 สถาน และกามสุคติภูมิอีก 7 สถาน ดังนี้

1.อบายภูมิ4สถาน (Somdetphrautthachan (Atch Asapamahathera), (2003: 72) ได้แก่ สถานที่

ขาดแคลนความสะดวกสบาย หรือกัณดาร เป็นสถานที่เสื่อมโทรมไร้เมตตาปราณีต่อสัตว์ผู้มาบังเกิด ประกอบไปด้วย 1) นรกภูมิ 2) ตีรัจฉานภูมิ 3) เปตภูมิ 4) อสุรกายภูมิ

2. สุกคติภูมิ 7 สถาน ได้แก่ สถานที่ที่มีความเจริญอยู่ ไม่กัณดารขาดแคลน พอมีสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่บ้าง สัตว์ผู้มาบังเกิดสถานเหล่านี้หาสุขได้ ประกอบไปด้วย 1) มนุษย์โลก 2) สวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา 3) สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ 4) สวรรค์ชั้นยามา 5) สวรรค์ชั้นดุสิต 6) สวรรค์ชั้นนิมมานรดี 7) สวรรค์ชั้นปรนิมมิตสวสดี

3. รูปภูมิหรือรูปาวจรภูมิ ได้แก่ สถานวิมานอันเป็นที่อาศัยอยู่ของรูปพรหมมี 16 ชั้นฟ้าเป็นสถานที่มนุษย์ผู้หนึ่งผู้ใดหรือจำพวกที่สามารถพัฒนาคุณภาพจิตด้วยเครื่องมือที่เป็นฌานสมาบัติ หลังจากสิ้นชีวิต จะได้บังเกิด รวมถึงสวรรค์ชั้นสุทธาวาสอีก 5 ชั้น นับตั้งแต่ชั้นที่ 12 เป็นต้นไปเมื่อรวมเข้าด้วยกันเป็น 16 ชั้นฟ้า

4. อรูปภูมิหรืออรูปาวจรภูมิ ได้แก่ สถานที่อยู่อาศัยของอรูปพรหมอีก 4 ชั้นฟ้า สถานตรงนี้เมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดบังเกิด จะต้องกำหนดรู้ถึงการมาอุบัติขึ้นของพระพุทธเจ้าบนโลกมนุษย์ ต้องอาศัยปัจจัยอย่างหนึ่งนั่นก็คือฉัพพรรณรังสีของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น จะสาตส่องกระทั่งถึงที่อยู่ของอรูปพรหม ดังนั้น อรูปพรหมทั้งหลายจะทราบทันทีที่พระพุทธเจ้ามาเกิดในโลกมนุษย์เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง ส่วนเพิ่มเติมเข้ามาในไตรภูมิพระร่วงจะมีเรื่องของอวินิภากรูป ซึ่งได้อธิบายถึงโลกแห่งวัตถุหรือธรรมชาติเป็นสิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมนั้นเน้นถึงสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ ซึ่งหมายถึงสิ่งมีอยู่ในไตรภูมิเป็นสถานที่เหล่าสิ่งมีชีวิตเรียกว่ามนุษย์ เทวดายมยักษ์อินทร์พรหมไปบังเกิดอยู่อาศัยซึ่งทำให้ผู้อ่านงานวรรณกรรมเข้าใจความเป็นไปในบริบทตรงนั้นเหนือสิ่งอื่นใด หนังสือไตรภูมิ

พระร่วงก็ทำให้เห็นสาระธรรมสำคัญคือเรื่องของวิวัฒนาการร่วมของสัตว์โลกซึ่งมีบรรยากาศของภูเขา แม่น้ำลำธาร พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวเคราะห์ ดาวฤกษ์ ชมพูทวีปหรือประเทศอินเดียในอดีต ป่าหิมพานต์ และสิ่งแวดล้อมอื่นอีกมากมาย เทวดาวิมานซึ่งเล่าถึงบรรยากาศของสวรรค์ที่สวยงามเป็นที่รื่นรมย์ เป็นสถานที่ต้องปรารถนาที่จะมาพักพิงอยู่อาศัยของเหล่านางฟ้านางสวรรค์ร่วมกับเหล่าเทพบุตร ในส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงผลกรรมที่สะสมสร้างบารมีไว้ในชีวิตจึงได้รับผลการกระทำนั้นด้วยการบรรยายถึงอวินิภากรูปหรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ปรากฏขึ้นด้วยอานิสงส์ผลบุญหรือความดีที่ทำมา

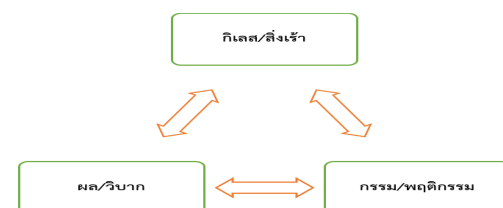
ต่อจากนั้น กัลปวินาศหรือโลกอุบัติปรากฏเป็นรูปร่างขึ้น ถูกนำเสนอถึงสาเหตุวันสิ้นโลกและโลกจะหลอมรวมกลายเป็นพื้นแผ่นดินที่อยู่อาศัยของมนุษย์อีกครั้ง เพราะอาศัยสาระธรรมอันเป็นแก่นแท้ ความจริงสากลนั้นก็คือกฎไตรลักษณ์ (Phraphromkhunaporn (P.a. Payutto), (2011: 115) ประกอบไปด้วย ความผันแปร ความบีบคั้นให้เปลี่ยนแปลง ความไม่มีสภาวะใดจะต้องบังคับไว้ได้ อันที่จริงได้แก่สิ่งทั้งปวงอันเป็นธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตกอยู่ในอำนาจหรือกฎแห่งสามัญญลักษณ์หรือไตรลักษณ์โดยทั่วถึงกันทั้งหมด ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตที่ปรากฏในไตรภูมิทั้งหมด ดังนั้น ส่วนนี้มีหลักธรรมสำคัญได้แก่ไตรลักษณ์ มีลักษณะแตกดับเสื่อมสูญสิ้นสลายมลายกลายเป็นผุยผง

เมื่อโลกแห่งวัตถุ โลกแห่งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และโลกแห่งมนุษย์หรือสวรรค์ของเทวดาและพรหม ทั้งหมดตกอยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์ หากมีผู้ใดผู้หนึ่งบังคับเปลี่ยนแปลงได้ตามใจชอบไม่ นำพาให้ผู้เขียนงานวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงแสวงหาทางออกแห่งกฎของจักรวาล โดยเสนอโลกุตระภูมิตามที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศสั่งสอน พระสาวก

ของพระองค์ได้สืบทอดจากการเล่าเรียนพระปริยัติ ฝึกปฏิบัติขัดเกลา รับผลแห่งการกระทำเข้าถึงปฏิเวธ ดังนั้น พระนิพพานจึงเป็นคำตอบให้เหล่าสิ่งมีชีวิตได้แก่ มนุษย์ เทวดา พรหม รวมทั้งสิ่งสาราสัตว์ ยมยักษ์ เปรต อสุรกาย เป็นต้น เหล่านี้ชวนขยาย พยายามทำแต่กรรมดีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น กระทั่งหลุดพ้นโลกียวิสัย เข้าถึงโลกุตระภูมิ หมายถึงโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามี มรรค สกทาคามีผล อนาคามีมรรค อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล

2. หลักเหตุผลพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท

วิธีการอธิบายสิ่งต่าง ๆ หรือปรากฏการณ์อื่น ๆ โดยมากจะใช้หลักเหตุผลและหลักความจริง ในการอธิบายจากหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ปัจจยาการหรือปัจจุสมุปบาท แม้แต่วัฏฏะวน 3 คือ กิเลส กรรม วิบาก ก็เป็นหลักเหตุผลในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์การกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ทุกคน นักจิตวิทยาจำนวนมากสนใจศึกษาหาคำตอบพฤติกรรมของมนุษย์ จะมีชุดคำตอบหรือทฤษฎีได้นำเสนอไว้มากมาย ทั้งหมดทั้งมวลสอดคล้องกับหลักเหตุผลหรือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าประเภทที่ยกตัวอย่างคือวัฏฏะวน 3 วงจรความสัมพันธ์พฤติกรรมมนุษย์ (สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาช อาสภมาเถร), 2546 : 968) ดังนั้น เมื่อนำหลักธรรมกับแนวคิดทฤษฎีของนักจิตวิทยามาเปรียบเทียบกัน จะให้เห็นความสัมพันธ์ตามหลักความจริงสากล ทั้งหมดนั้นปรากฏอยู่ในงานวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วง

แผนผัง 1 วงจรความสัมพันธ์พฤติกรรมมนุษย์

วงจรความสัมพันธ์พฤติกรรมมนุษย์ทำให้ทุกคนเข้าใจสาเหตุ รวมทั้งผลลัพธ์แห่งปฏิภิกิริยา การขับเคลื่อนของจิตใจ ร่างกาย และผลลัพธ์ที่เป็นพฤติกรรมของคน ทำให้ทุกคนเกิดการเรียนรู้ในรูปแบบของประสบการณ์ (Boonliang Thumthong, 2013: 25) สิ่งเร้า จิตรับรู้ ร่างกายที่เป็นอวัยวะเชื่อมความสัมพันธ์รูปอนุกรมวงจร ทำให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ทั้งแง่บวกและแง่ลบ ผังรากลึกเป็นระบบความเชื่อความเข้าใจในสังคมวัฒนธรรมไทยมาเป็นลำดับ

สรุปหลักเหตุผลกล่าวคือสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือสภาวะใดสภาวะหนึ่งจะเกิดขึ้นต้องมีเหตุอันใดอันหนึ่งเป็นตัวเร้ากระตุ้นให้เกิด ขณะมีสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิด ย่อมมีผลตามมาอย่างต่อเนื่องกับเหตุอันนั้น หลักคำสอนพระพุทธเจ้าจึงรวมลงในหลักธรรมที่ว่า ปัจจยาการหรือวัฏฏะวน 3 ประกอบเหตุหรือองค์ประกอบให้เกิดเป็นวงจรสัมพันธ์พฤติกรรม ได้แก่ กิเลสคือสิ่งยั่วยุ กรรมคือการแสดงออกพฤติกรรม และผลแห่งการกระทำหรือวิบาก ส่วนพฤติกรรมสัมพันธ์ในรูปแบบของนักจิตวิทยาได้กล่าวไว้ได้แก่ พฤติกรรม สิ่งเร้า ผลของการกระทำ และสั่งสมเป็นพลังงานอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ในจิตใต้สำนึก

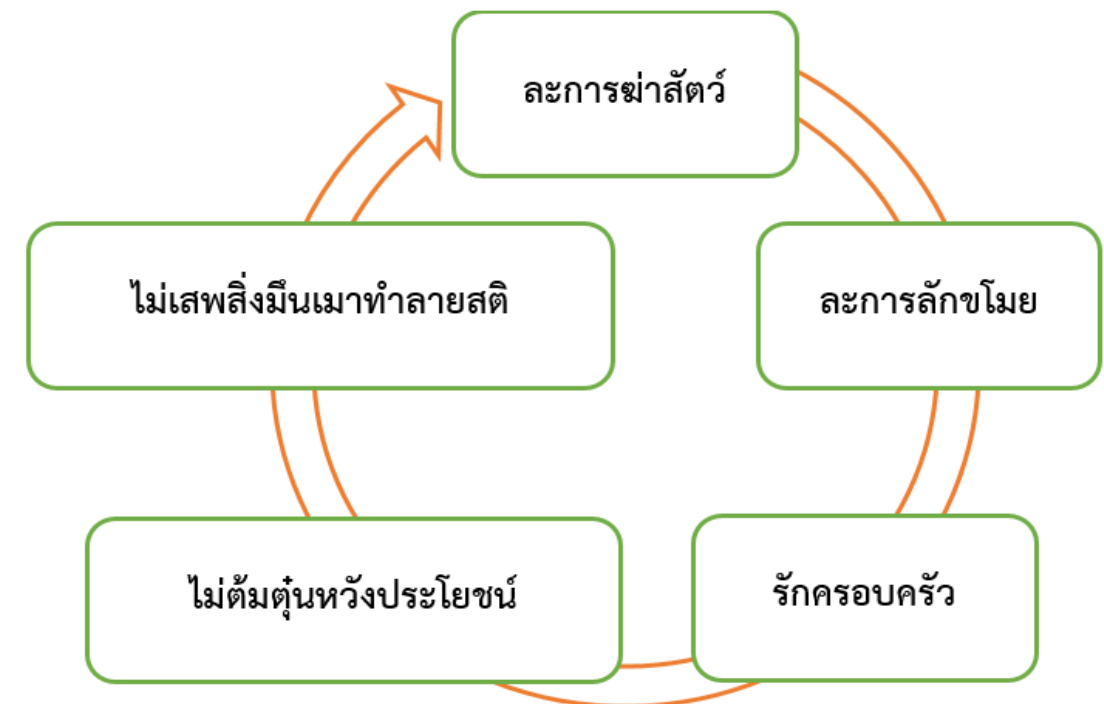
3. หลักวิถีชีวิตโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นฐานแบบเถรวาท

เมื่อประชาชนเข้าใจกลไกของระบบพฤติกรรมของชีวิต ทุกคนย่อมนำหลักวิถีธรรมอื่นมาเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใดก็ตามที่พระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาพบปะสนทนากับบรรดาคฤหัสถ์ผู้อยู่ครองเรือนจะมอบพรสิ่งตอบแทนแก่บรรดาสาธุชนเหล่านั้น ด้วยการสอนศีลห้า ซึ่งประกอบไปด้วย ศีลข้อที่ 1

การมีเจตนางดเว้นละเลิกการทำร้ายทารุณกรรมเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน รวมถึงสัตว์มีชีวิตเหลืออื่น จึงสามารถสังเคราะห์เข้ากับวิถีธรรมคือเมตตาความรักที่มีต่อกัน ศีลข้อที่ 2 การมีเจตนางดเว้นละเลิกการขโมยถือหยิบฉวยสิ่งของอันมีผู้อื่นเป็นเจ้าของมิได้มีเจตนาแบ่งปันสละให้ จึงสามารถสังเคราะห์เข้ากับวิถีธรรมคือการประกอบสัมมาอาชีพสุจริต ศีลข้อที่ 3 การมีเจตนางดเว้นละเลิกการนอกใจภรรยาหรือสามีซึ่งครองรักครองเรือนเป็นสังคมครอบครัวเพราะมีหน้าที่ต่อกันอย่างเปิดเผย จึงสามารถสังเคราะห์เข้ากับวิถีธรรมคือการสำรวมระมัดระวังในเรื่องคู่ครองของตน ศีลข้อที่ 4 การมีเจตนางดเว้นละเลิกการพูดโกหกหลอกลวงตมต้นผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองในรูปแบบเงินทองหรือความเชื่อใจใด ๆ ก็ตาม จึงสามารถสังเคราะห์

เข้ากับวิถีธรรมคือการพูดความจริงอิงประโยชน์ของตนและสาธารณะ ศีลข้อที่ 5 การมีเจตนางดเว้นละเลิกสิ่งมีเมาเสพติดมีโทษต่อร่างกายตนเองและผู้อื่น รวมทั้งจะเป็นต้นเหตุให้กระทำความผิดอันก่อความสูญเสียอีกมากมาย จึงสามารถสังเคราะห์เข้ากับวิถีธรรมคือความมีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา

สรุป ศีลห้าข้อเป็นแม่บทหรือกฎหมายสำหรับมนุษย์ชนพึงอยู่ในจิตส่วนลึก เพราะมีรากเง้าจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเหล่าเมธีชนบัณฑิตประพจน์ดีได้ถ่ายทอด และสืบเป็นมรดกธรรม วิถีชีวิตในรูปแบบวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันงดงามของชาวไทยตั้งแต่บรรพกาลถึงปัจจุบัน สังคมสงบเรียบร้อยอยู่ได้ก็เพราะศีลห้าข้อ สังคมมั่งคั่งยั่งยืนอยู่ได้ก็เพราะศีลห้าข้อ ก้าวหน้าและสันติอยู่ได้ก็เพราะศีลห้าข้อ

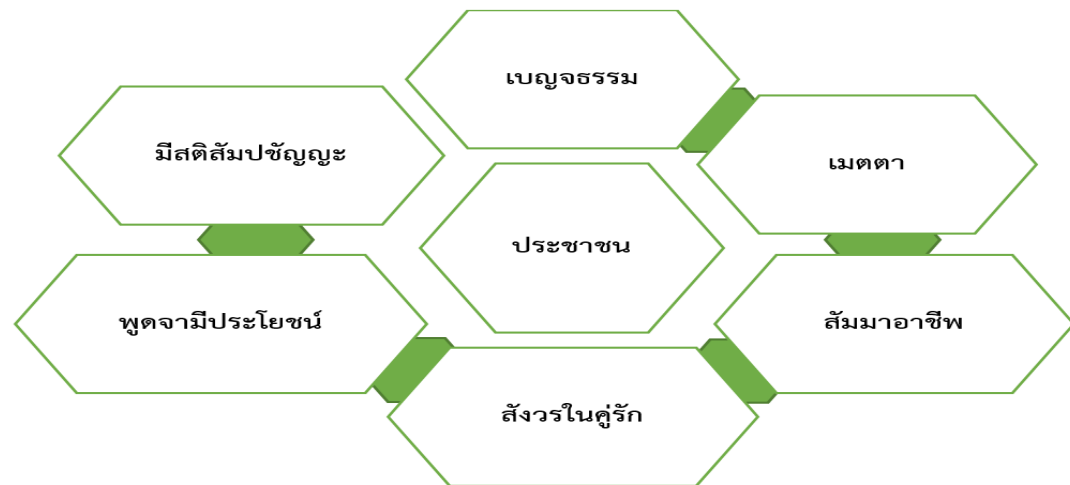
แผนผังที่ 2 เบญจศีลพระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นฐาน

สรุป ศิลหำข้อเป็นแม่บทหรือกฎหมายสำหรับมนุษย์นฝงอยู่ในจิตส่วนลึก เพราะมีรากเง้าจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา และเหล่าเมธีชนบัณฑิตประพตติได้ถ่ายทอด และสืบเป็นมรดกธรรม วิธีชีวิตในรูปแบบวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีอันงดงามของชาวไทยตั้งแต่บรรพกาลถึงปัจจุบัน

เมื่อรูปแบบโครงสร้างศิลปหำเป็นหลักเบญจศิลถูกเผยแผ่ไปยังสาธุชน วิถีธรรมที่มาพร้อมกับเบญจศิลก็คือเบญจธรรมหำข้อก็จะติดตามมาเป็นปกติ ถึงแม้จะมีการเรียกขานสมมติหรือไม่ก็ตาม หรือบางครั้ง ผู้ปฏิบัติหรือหมู่ชนที่ปฏิบัติประพตติตามศิลปหำอยู่เสมอ ก็คงยังไม่รู้ตัวแต่กระนั้น คุณธรรม หรือจิตสำนึกพื้นฐานกล่าวคือคุณธรรมเบญจธรรมได้บังเกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลผู้นั้นเรียบร้อยแล้ว ฉะนั้น เบญจธรรมหำ (Phrathepwisuthikawee, (Phichit Thitawanno) (1999: 165-172) ข้อ ได้แก่ ข้อที่ 1 เมตตาปราณีหรือความรักปรารถนาดีต่อกันสมำเสมอ ข้อที่ 2 การประกอบสัมมาอาชีพถูกต้องทั้งศีลธรรมและข้อกฎหมาย ข้อที่ 3 สำนวมระวังในเรื่องของครอบครัว

ไม่ให้เกิดโทษต่อกันและกัน เป็นการถนอมกลมเกลี้ยงเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตลอดไป ข้อที่ 4 พุดจาแต่ความจริงอิงประโยชน์รู้จักกาลเทศะในการพุดจาสื่อสารเสมอ ข้อที่ 5 มีสติสัมปชัญญะไม่มัวเมาหลงเพลิดเพลนในสิ่งเสพติดต่าง ๆ

อนึ่ง เมตตาคือความรักปราศจากอคติ ไม่มีเชื้อชาติ ไม่เหยียดผิต ไม่มีวรรณะ ไม่มีสถานะสูงต่ำ ไม่มีความดูถูกดูแคลน ดังนั้น ความรักแบบมีเมตตาจึงเป็นความรักจริงแท้ไม่อาจประมาณหรือคำนวณออกมาได้โดยการแบ่งแยก อาชีพที่ถูกต้องควรเป็นอาชีพที่ส่งเสริมตนเองและผู้อื่นได้รับแต่ความสุขไม่เดือดร้อนทุกข์ยากในภายหลัง ความรักความผูกพันในครอบครัวเป็นพลังที่ติงามในการส่งเสริมสนับสนุนสังคมให้มีความเจริญ สงบ เป็นสุขตลอดเวลา การพุดจาสรรหาประโยชน์ผูกมิตรไมตรีความดีความถูกต้องโดยไม่ทำลายใครให้เจ็บปวด และข้อสุดท้ายความมีสติสัมปชัญญะเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะทำให้มนุษย์ยังรักษาความเป็นมนุษย์ไว้ได้ด้วยมโนธรรมสำนึกที่มีอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ด้วยกันเอง จากเบญจธรรมสู่ความเป็นวิถีธรรมในสังคมไทยทุกยุคทุกสมัย

แผนผังที่ 3 วิถีธรรมเรื่องเบญจธรรม

สรุป เบญจธรรมเป็นเครือข่ายโยงใยกับหลักธรรมทั้งหมดปรากฏในวรรณกรรมหนังสือไตรภูมิพระร่วง เป็นสายธารแห่งความดี อันมีแต่ความรักความไว้วางใจกัน หันหน้าเจรจาแต่ประโยชน์ร่วมกัน เห็นความสำคัญของประชาชนที่อยู่ในสังคมทั้งขนาดเล็กและใหญ่ทั่วโลก

4. อยู่อย่างปลอดภัยจิตใจสงบสุข

เมื่อจักรวาลหรือสรรพสิ่งตกอยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์ทั้งสิ้น ฉะนั้น โลกตรฐมิจึงมีไว้และเป็นทีแสวงหาของผู้ใฝ่สันติคือความสงบร่มเย็นยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะถ้าประชาชนยังดำเนินชีวิตคลุกคลีด้วยความดีความชั่ว โอกาสที่กลับมาทำชั่วก็มีอยู่ หมู่ชนเหล่านั้นจึงปรารถนาดำเนินตนไปให้ถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน (Phraphromkhunaporn (P.a. Payutto), (2015: 115)

ยิ่งกว่านั้น สิ่งที่เป็นธงชัยเป้าหมายต้องอาศัยและสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อจะแลออกมาซึ่งความสุขสงบขั้นสูงสุด และต้องมีแนวทางวิธีการดำเนินไปให้ถึงสิ่งที่เป็นโมกษะ วิธีการนั้นพระพุทธศาสนาได้เสนอเป็นบรมวิถีธรรมได้แก่สติปัฏฐานสูตร ประกอบด้วย สติระลึกไปในกาย สติระลึกไปในเวทนาความรู้สึก สติระลึกไปในจิตเครื่องมีอริรู้ สติระลึกไปในธรรมหรือสภาวะต่าง ๆ รวมเรียกตามหลักธรรมแต่ละข้อแบบใช้ภาษาบาลีว่ากายสติปัฏฐาน เวทนาสติปัฏฐาน จิตสติปัฏฐานและธัมมสติปัฏฐาน เป็นมหาสมบัติในพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนผู้นับถือได้สนใจปฏิบัติให้ได้มากหรือเพิ่มพูนพัฒนาให้ได้สูงขึ้นไป เพื่อให้พบกับความสุขที่ละเอียดอ่อนเต็มไปด้วยความยินดีรื่นรมย์ปราศจากทุกข์เข็ญใจมาเบียดเบียน ซึ่งรายละเอียดสติปัฏฐานสูตรมีเนื้อหาที่ละเอียดและเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจใคร่ศึกษาค้นคว้า นั้นได้แก่ “คัมภีร์วิสุทธิมรรค” ทั้งที่เป็นภาษาไทย ภาษาบาลีไทย และ

ภาษาอื่นๆ

การดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยเป็นเป้าหมายหลักที่ให้ความมั่นใจกับประชาชนที่อยู่อาศัยในสังคมทั่วโลก เพราะเป็นหลักประกันต้นๆ ที่มนุษย์ต้องการต่อจากปัจจัยพื้นฐานสี่ประการคืออาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยาเภสัชรักษาโรครภัยไข้เจ็บ ดังนั้น ไตรภูมิพระร่วงได้บอกสอนถึงสถานที่ใด ๆ ที่มนุษย์หรือประชาชนควรเลือกที่อยู่อาศัยต้องเว้นจากสถานที่ไม่ดี ไปแสวงหาที่ดีมีแต่ความเจริญ ด้วยเหตุนี้ การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือสังคมหนึ่งจะอยู่อย่างปลอดภัยต้องมีบรรยากาศเหล่านี้ ได้แก่ สภาพการเมืองที่มั่นคง สภาพเศรษฐกิจที่ดีเอื้ออำนวยต่อประชาชนพลเมือง สภาพศีลธรรมจรรยาในสังคม สภาพประชาชนที่มีพื้นฐานความรู้ คุณธรรม เศรษฐกิจ วิธีชีวิตได้รับการพัฒนามาโดยตลอด สภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นประโยชน์ในขณะนั้น ข้อควรยึดถือและนำไปปฏิบัติจากหลักชีวิตของพระพุทธศาสนาได้แก่ศิลปหำข้อ ข้อที่หนึ่งการไม่ทำร้ายทารุณกรรมต่อกันเป็นหลักประกันทางสังคมในด้านความไม่ป่าเถื่อนเพราะกล่าวพอที่จะเห็นชีวิตเพื่อนมนุษย์เป็นผักปลาต่อมา ข้อที่สองไม่ลักขโมยสิ่งของทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นหลักประกันทางสังคมด้านเศรษฐกิจเพราะทุกคนต้องขยันทำมาหากินเลี้ยงชีพอย่างสุจริต และข้อที่สามสำรวมระมัดระวังเรื่องครอบครัววิถีความรักของคู่ชีวิตเป็นหลักประกันทางสังคมด้านการเพิ่มประชากรและคุณภาพชีวิตของสมาชิกในสังคมระดับครอบครัว อีกทั้งข้อที่สี่ไม่พุดปดคำเท็จเพื่อตมต้นหาประโยชน์ให้แก่ตนเองฝ่ายเดียวเป็นหลักประกันทางสังคมด้านความผูกพันทางระบบชุมชนโดยขยายขนาดประชากรเพิ่มได้มากยิ่งขึ้น เพราะคนจำนวนมากเชื่อใจกันที่จะอยู่ร่วมกันเพื่อความปลอดภัย และความสงบสุขสันติ ข้อสุดท้ายลำดับที่ห้าการไม่หลงมัวเมาในสิ่งเสพติดให้โทษ เนื่องจาก

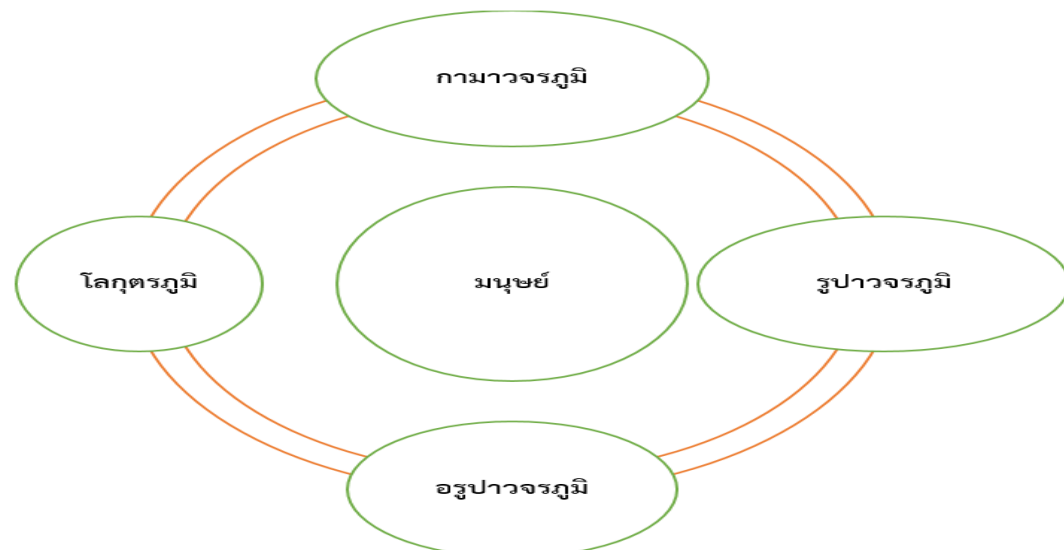
สิ่งนี้นำมาซึ่งความวุ่นวาย ความไม่มั่นคง ความล้มเหลว และความเสื่อมานาประการให้แก่สังคมประชาชน

เมื่อประชาชนอาศัยวิถีธรรมและวิถีชีวิตตามแนวหลักการทางพระพุทธศาสนาผ่านหนังสือวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วง จะพบหลักปฏิบัติหรือต้นแบบที่พึงพอใจนั้นก็คือหลักกรรม ทุกคนจึงพยายามสำรวมสังวรอย่างมีสติในการดำเนินชีวิต เพราะในปัจจุบันก็เข้าใจดีว่า หากไม่ทำกรรมดีหรือไม่มีประโยชน์ ชีวิตจะต้องได้รับโทษความทุกข์ยาก ลำบากจากทางราชการหรือฝ่ายบ้านเมือง หรือหากผิดพลาดทำกรรมไม่ดี ชีวิตจะมีความติดขัดอุปสรรคขัดขวาง ล้วนแต่มีความเชื่อในเรื่องกรรมตามแนวพระพุทธศาสนา แต่เมื่อใดประชาชนนำคุณธรรมความมีเมตตาความเอื้อเฟื้อมาทำปฏิบัติเป็นวิถีปกติ นำอาชีพสุจริตมาประกอบ นำคู่ชีวิตที่ดีหรือที่ตนเลือกแล้วมาสร้างครอบครัว อีกทั้ง สร้างความน่าเชื่อถือเป็นต้นทุนทางสังคมด้วยการพูดแต่ความจริง หรือทำอะไรก็มีความจริงใจให้แก่กันและกัน รวมทั้งรักตัวกลัวตายไม่ทำให้ร่างกายชีวิตของตนตกอยู่ภายใต้อำนาจของสิ่งเสพติดทุกชนิด ชีวิตประชาชน

เหล่านี้จะมีแต่ความสงบสุข ชีวิตชาวบ้านปลอดภัยสังคมไทยก็มั่นคง

5. สรุปวิถีธรรมวิถีชีวิตโดยมีพระพุทธศาสนาเป็นฐานตามแบบเถรวาท

ธรรมะที่เป็นของแท้จริงแบบสากล จะถูกพิสูจน์และถ่าต่อวิถีชีวิตประชาชนพลเมืองโลกจะมีผู้สืบต่อมอบเป็นมรดกธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลัง ดังนั้น วรรณกรรมสำคัญและมีประโยชน์ต่อคนไทยมาทุกยุคทุกสมัย เพราะอาศัยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา วรรณกรรมชิ้นเอกนี้ต้องยกให้ไตรภูมิพระร่วงอีกเล่มหนึ่ง สารัตถะและสาระธรรมอันเป็นต้นแบบแห่งวิถีชีวิต ประกอบไปด้วย ภูมิทั้ง 31 ภพ อันเป็นที่อาศัยของสัตว์ผู้ไปบังเกิด โดยอาศัยกฎแห่งกรรม และกฎแห่งไตรลักษณ์เป็นสภาวะขับเคลื่อนมนุษย์ผู้มีจิตใจความรู้สึกนึกคิด ผกผันชีวิตของตนด้วยผลแห่งการกระทำของตนเองเป็นเครื่องตัดสิน แต่ยังมีผู้ปรารถนาความไม่หวั่นไหวชั่วหรือชาว ดีหรือชั่ว ชาวหรือดำ เย็นหรือร้อน ด้วยการฝึกตนให้เข้าถึงวิถีชีวิตแห่งพระอริยเจ้าในโลกุตรภูมิ

แผนผัง สรุปวรรณกรรมไตรภูมิพระร่วงโดยเพิ่มโลกุตรภูมิเข้าไป

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Boonliang Thumthong. **Theory and development of learning management model.** Bangkok: S Printing Thai Factory Printing, 2013.
- Phrathepwisuthikawee, (Phichit Thitawanno). **Mind development.** (Translated into English). Bangkok: Mahamakut Buddhist College, 1999.
- Phradhammapidok (P.a. Payutto) Trai Phum Phra Ruang Influence on Thai society. Bangkok: Thanachat Printing House, 2000.
- Phraphrom Khunaporn (P.a. Payutto). **Amrit Phochana, Buddhist Proverb.** Bangkok: Charoen Dee Kongsong Printing Company, 2015.
- Somdet Putthachan (Atch Asaphama Thera). **Scripture WisutdhiMak.** Bangkok: Prayoon Wong Printing Company Limited, 2003.

